

האשמות שווא בסכסוכי פּרדה וגירושין סקירה בין-לאומית

אורטל טופורק בר יואה שורק טל לנטו

עריכת לשון: סיגל אשכנזי
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

המחקר בוצע ביוזמת מינהל שירותים אישיים וחברתיים
במשרד הרווחה והביטחון החברתי ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אייר תשכ"ה | מאי 2025

רקע

אחת התופעות המטרידות בסכסוכי גירושין בעצימות גבוהה היא שימוש בהאשמות שווא כחלק מן המאבק המשפטי והרגשי בין בני הזוג. האשמות אלו יכולות לכלול טענות שקריות על אלימות בזוגיות, על הזנחה, על התעללות ועל פגיעה בילדים. חשוב להתמודד עם תופעה זו כדי לשמור על טובת הקטין ולהגן עליו מפני השפעות פסיכולוגיות שליליות ניכרות ופגיעה בקשר עם ההורה המואשם, למנוע מצבים של עיוותי דין וענישה בלתי מוצדקת של הצד המואשם, להגן על קורבנות אמיתיים, להקל את העומס מאנשי המקצוע ולהפחית את תופעת הניצול לרעה של בתי המשפט. משרד הרווחה והביטחון החברתי פנה למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה לערוך סקירה בין-לאומית מקיפה בנושא זה כדי שתשמש בסיס לפיתוח מדיניות ושירותים למניעת התופעה ולהתמודדות מיטבית איתה.

מטרה

מטרת העל של סקירה זו היא לספק מידע על התופעה של האשמות שווא בסכסוכי גירושין ממדינות מערביות בעולם ומישראל ועל ההתמודדות איתה. נושאי הסקירה הם: הגדרת התופעה, היקף התופעה, מאפיינים וגורמים שנמצאו קשורים לתופעה, השפעות קצרות טווח וארוכות טווח של התופעה על בני המשפחה ועל קטנים בה והמלצות למדיניות ולדרכי התערבות להתמודדות עם התופעה ולמניעתה.

שיטה

נערכה סקירה בין-לאומית של ספרות אקדמית, מקצועית ואפורה ממגוון דיסציפלינות. איסוף המידע נערך בחודשים יוני 2024-נובמבר 2024. נוסף על כך כדי להרחיב את הידע ולאשש אותו, בחודשים ינואר 2025-פברואר 2025 נערכו שבעה ראיונות מובנים למחצה עם חוקרים **מאמצות הברית, מקנדה ומאוסטרליה** המתמחים בחקר סכסוכי גירושין, אלימות במשפחה, פגיעות בילדים וחקירות ילדים.

ממצאים עיקריים

ממצאי הסקירה העלו כמה סוגיות מרכזיות:

- **האשמות שווא בסכסוכי גירושין הן שילוב של שתי תופעות הידועות בהשפעותיהן הקשות על ילדים:** סכסוכי גירושין בעצימות גבוהה ומניפולציות הוריות של הורה אחד הפוגעות בקשר של הילד עם ההורה האחר
- **יש קושי למצוא הגדרה חד-משמעית לצירוף "האשמות שווא", ויש שתי טיפולוגיות מרכזיות:**
 - חלוקת ההאשמות לפי רמת ביסוסן: מבוססות, חשודות, אינן מבוססות

◦ חלוקת האשמות לפי היבט הכוונה: (1) האשמות שווא בתום לב – האשמות הנובעות מאי-הבנה, מזיכרון שגוי או מפרשנות מוטעית של אירועים; (2) האשמות שווא בכוונה תחילה – האשמות המועלות מתוך מטרה מכוונת לפגוע בהורה האחר או להשיג יתרון בהליך המשפטי

- **בירור האשמות בבתי המשפט:** בתי המשפט לענייני משפחה מתמודדים עם אתגר של איזון בין הצורך להגן על קורבנות אמיתיים ובין הצורך לזהות האשמות שווא. פער ברף הראיות הנדרש להוכחת ההאשמות בדבר התעללות והזנחה בין הליכים פליליים לאזרחיים הוא אתגר מרכזי, ורף הראיות הנמוך יותר והגמישות בהצגת הראיות בבית משפט לענייני משפחה פותחים פתח לשימוש לרעה בהאשמות כדי להשיג יתרון בהליך המשפטי בכלל ובסכסוכי משמורת בפרט.
- **היקף התופעה "האשמות שווא בסכסוכי פרדה וגירושין":** יש קושי לאמוד את היקף תופעת האשמות השווא בשל היעדר הגדרה אחידה, קושי להוכיח כוונת זדון ומגבלות מחקר רבות. הערכות השכיחות נעות בין 6%-12% מסך ההאשמות בסכסוכי גירושין לפי חלק מהמחקרים, ועד 50% לפי מחקרים אחרים.
- **זהות ההורה המאשים:** הספרות המקצועית הצביעה על שני צירים מרכזיים: מגדרי (אימהות לעומת אבות) ומשמורני (הורה משמורן לעומת לא משמורן). בשל מיעוט מחקרים אי אפשר לקבוע חד-משמעית מי נוטה להאשים יותר בסכסוכי גירושין.
- **גם ילדים עשויים להאשים בהאשמות שווא:** בעקבות לחץ מן ההורה, פחד מן ההורה הפוגע או פרשנות שגויה של אירועים.
- **נמצאו מאפיינים וסיבות אפשריות לתופעה:** בכלל זה חוסר הסכמה על משמורת, פסיכופתולוגיה של ההורה המאשים, רצון לנקמה בן או בבת הזוג, ניכור הורי, פרשנות שגויה של התנהגות בגלל הסכסוך, היסטוריה של אלימות במשפחה וגיל צעיר של הילדים המעורבים.
- **השפעות האשמות שווא על ההורה המואשם ועל הקשר עם הילד שלו:** להאשמות שווא יש השפעות שליליות על ההורה המואשם בהיבט הנפשי, בהיבט הכלכלי-תעסוקתי ובהיבט החברתי. הקשר בין ההורה לילדו עלול להיפגע פגיעה קשה ובלתי הפיכה החל בניתוק פיזי בעקבות הגבלות משפטיות, המשך בפגיעה באמון בטווח הקרוב וכלה בשינויים בדפוסי ההתקשרות העשויים לפגוע ביכולת ליצור קשרי אמון בעתיד ולהשפיע על תפיסת העצמי של הילד בטווח הרחוק.
- **מדיניות הטיפול בהאשמות שווא:** מתמקדת בצמצום האשמות שווא בכוונת תחילה ובצמצום התופעה של סיווג האשמות אמיתיות כהאשמות שווא.

כיווני פעולה

מומלץ לפעול לפיתוח מדיניות כוללת, אחידה ומבוססת ידע להתמודדות עם תופעת האשמות שווא בסכסוכי גירושין. נוסף על כך רצוי לפתח הכשרות ייעודיות לאנשי מקצוע, להעניק תמיכה נפשית לנפגעי האשמות שווא ולערוך מחקרים נוספים על תופעת האשמות שווא בישראל כדי להבין את היקף התופעה והסוגיות הייחודיות לישראל.